

Євгенія Кулик,

зав. відділу Державної бібліотеки України для юнацтва

Бібліотечні засоби формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі

У статті, на основі визначення інформаційно-мережевої культури, виокремлено комплекс важливих знань, навичок, умінь, що становлять основу мережевої компетентності юнацтва та бібліотечних фахівців, які обслуговують цю категорію користувачів.

Розглядаються ефективні методи та засоби популяризації інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі бібліотечними засобами.

К л ю ч о в і с л о в а: інформаційно-мережева культура, інформаційно-мережева компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, мережеві знання, українські бібліотеки для юнацтва.

This article, explaining information technology and networking culture, highlights an important set of knowledge and skills that form the basis of networking competencies of youth and the library professionals who serve this category of users.

Effective methods of usage, and the means to promote information technology and networking culture within youth environments, are being pursued by library facilities.

K e y w o r d s: networking culture, networking competencies, ukrainian libraries for youth, youth services, information and communications technology.

Інформаційно-мережеві технології нині використовуються в усіх сферах людської діяльності. Завдяки цьому розширилися кордони і можливості спілкування, міжособові комунікації на сьогодні полонили віртуальний простір, змінили його, наблизили віртуальний сервіс до потреб особистості. Остання завдяки цьому має змогу стати як активним учасником, так і творцем ресурсів і послуг віртуальної реальності. Розвиток комунікаційних каналів призвів до формування нового виду культури – інформаційно-мережевої.

Еволюція інформаційних технологій відбувається досить динамічно, докорінно змінюючи процес використання сучасного знання в усіх сферах людської діяльності [3]. Ці зміни призвели до появи поняття «інформаційна культура». Розвиток мережевих технологій наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. сприяв перенесенню інформаційно-комунікаційної активності до віртуального простору Інтернету. Тож про інформаційно-мережеву культуру ми можемо говорити як про різновид інформаційної культури, що відображає прогрес у системі соціальних комунікацій [16].

Завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій кожна людина, маючи належну інформаційно-мережеву культуру, може успішно працювати, навчатися, спілкуватися на якісно новому рівні. Проте, нині спостерігається певна невідповідність між можливостями, які відкривають ці інноваційні технології та їх реальним використанням. Ця суперечність пов'язана з

недостатньо високим рівнем інформаційно-мережевої культури учасників цього процесу.

Найактивніші і найвідданіші користувачі Мережі – юнацтво та молодь. 72, 3 % української молоді не уявляють свого життя без Інтернету; 46,6 % стверджують, що не змогли б прожити без спілкування в соціальних мережах [12]. Спостереження за цією категорією користувачів свідчать, що попри достатньо високий рівень технічних знань, саме вони демонструють слабкість критичного осмислення знайденої інформації. У них виникають складності при створенні власного контенту та взаємодії з інтернет-спільнотами. Години, витрачені на щоденну мережеву комунікацію, не мають якісної складової, а відтак, не сприяють самовдосконаленню особистості. Вирішити цю проблему можна шляхом підвищення їх інформаційно-мережевої культури. Інформації щодо ефективних прийомів, методів формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі бракує, саме цим фактом і зумовлена актуальність теми даної публікації.

Мета статті – окреслити знання, вміння, навички, що становлять основу мережевої компетентності юнацтва та бібліотечних фахівців, які обслуговують цю категорію користувачів; запропонувати ефективні бібліотечні засоби популяризації інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі.

Проблематика, пов'язана з формуванням інформаційно-мережевої культури особистості (особли-

во в юнацькому середовищі) залишається мало-дослідженою. Окремі аспекти формування інформаційної культури особистості висвітлюються у працях Є. А. Медведєвої, Т. П. Ткаченко, Н. І. Гендіної, К. Л. Кудріної, Ю. С. Рамського, Е. Лі, Т. Карбо. Феномен інформаційно-мережевої культури досліджують К. О. Бердник, В. П. Пла-січук. Значення інформаційно-мережевої культури в професіоналізації бібліотечних спеціалістів розглядає В. О. Турчин. Необхідний перелік знань, умінь і навичок бібліотекаря, котрий працює з дітьми, підлітками та молоддю, окреслюють В. Вальтер, Д. Хамада, С. Ставріди.

У науковому середовищі інформаційно-мережеву культуру розглядають як частину інформаційної культури. Її визначають як досягнення певного рівня розвитку інформаційної взаємодії, всіх інформаційних відносин у суспільстві, як міра досконалості в оперуванні необхідною інформацією з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій та їх електронних продуктів [3]; рівень знань, що допомагає людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні і сприяти інформаційній взаємодії [7].

Інформаційна культура особистості, як видно з рис. 1, – це інтеграція здібностей, знань, ціннісних орієнтацій, навичок особистості, які детермінують свідоме намагання придбавати нові знання [1]; сукупність інформаційного світогляду та системи знань і умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність людини з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій [14, с. 34].

Рис. 1. Структура інформаційної культури.

Багатозначність тлумачення терміна «інформаційна культура» позначилася і на дефініціях

інформаційно-мережевої культури. Торкаючись останніх, слід згадати поняття «нетикету», що виникло у 80-х роках минулого століття і вживається для позначення норм, сукупності правил поведінки в Інтернеті, окреслення традицій та своєрідної культури інтернет-спільнот. Культура поведінки різних спільнот має свою специфіку, тому користувачі, які звикли до певного товариства, можуть ненароком порушувати правила іншого. Саме це спричинилося до того, що практично в усіх інтернет-спільнотах є певний перелік правил, яких мають дотримуватися усі, хто приєднується до товариства.

Поняття нетикету дає якісь уявлення про інформаційно-мережеву культуру, але, звісно ж, не розкриває повною мірою її зміст. Інформаційно-мережева культура відображає рівень розвитку інформаційного суспільства, котрий зумовлюється впливом мережевих технологій на розвиток творчого потенціалу, здібностей людини та включає предметні результати її діяльності [8], отримані з використанням мережевих технологій (машини, результати пізнання, твори мистецтва, норми моралі та права), а також світогляд, знання, вміння, навички, що дають змогу використовувати увесь потенціал інформаційно-мережевих технологій [11]. Складниками інформаційно-мережевої культури є різні артефакти, представлені в комп'ютерних мережах, а також певні знання, вміння, що уможливають застосування відповідних технологій [16].

Вітчизняний науковець К. О. Бердник [2] виокремлює такі теоретичні засади дослідження феномена мережевої культури:

1	2	3
а) Розгляд мережевої культури виключно у контексті нового комунікаційного інтернет-середовища. Говорячи про мережеву культуру Інтернету, необхідно враховувати її фрагментарність і мозаїчність. Було б доцільніше вести мову про культури різних мережевих спільнот, що об'єднуються за спільними інтересами	а) Мережева культура відображає загальну культуру суспільства, вона є комп'ютерною симуляцією реального життя суспільства	а) Визначення мережевої культури через високий рівень розвитку користувачьких навичок, а також як уміння ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології під час обробки отриманої з Інтернету інформації та такої, що розміщується у Мережі
б) Мережева культура розглядається як особливий вид культури, притаманний соціуму, котрий має мережеву логіку своєї базової структури	б) Мережева культура –якісно новий вид соціокультурного життя в інформаційно-комунікаційному інтернет-просторі, котрий змінює звичну культурну традицію і призводить до змін у суспільному житті	б) Мережева культура тлумачиться як дотримання певних норм і правил поведінки під час використання різних інформаційних ресурсів, а також моральних приписів у процесі мережевих комунікацій

Щоб перейти до розгляду питання інформаційно-мережевої компетенції, важливо відштовхуватися від чіткого, однозначного визначення інформаційно-мережевої культури. Оскільки в літературі така дефініція відсутня, ми пропонуємо своє визначення цього терміна. Тож, інформаційно-мережева культура особистості – це складова інформаційної культури, визначальним чинником якої є певний рівень знань і вмінь, що дає змогу задовольняти індивідуальні інформаційні потреби за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Поруч з терміном «інформаційно-мережева культура» науковцями вживаються такі поняття, як «медіакультура» [13], «кіберкультура» [4], «цифрова культура» [15] тощо. Однак, зауважимо, що поняття «цифрова культура» та родові поняття «цифрова грамотність», «цифрова компетентність» досить часто вживають як синоніми поняття «інформаційно-мережева культура», аналогічно тому, як фахівці інформаційної та медійної сфер ототожнюють терміни «цифрові технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «мережеві технології», «комп'ютерні технології». Наприклад, визначення цифрової культури Т. Мосбергером як частини повсякденної культури громадянина інформаційного суспільства [20] перегукується з визначенням «мережевої культури», запропонованим К. О. Бердником.

Інформаційно-мережева компетентність бібліотекаря, який обслуговує юнацтво

Інформаційно-мережева культура виступає важливим показником професійності бібліотечних працівників. Адже з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній діяльності відкриваються нові можливості для надання бібліотечно-інформаційних послуг. Зокрема, сучасні бібліотеки, прагнучи забезпечити доступ до інформації усім категоріям користувачів, трансформують традиційні види своєї діяльності – здійснюють електронну доставку документів, онлайнове довідково-бібліографічне обслуговування; формують контент для цифрової бібліотеки; створюють віртуальні представництва, використовуючи популярні масові платформи (соціальні мережі, сервіси блогів, мікроблогів, фотовідеохостинг тощо). Отже, упровадження інформаційно-мережевих технологій у бібліотечну діяльність змінює саму бібліотечну діяльність, а відповідно, змінюються професійні вимоги до бібліотечних працівників [11].

В епоху, коли знання, інформацію можна отримати дуже швидко, надзвичайно актуальними стають питання знань, умінь, навичок бібліотекарів, котрі обслуговують дітей та молодь [19]. Серед важливих навичок бібліотекаря XXI ст., бібліотекаря 2.0, бібліотекаря навчально-інноваційної бібліотеки дедалі пріоритетнішою стає його інформаційно-мережева компетентність.

На наш погляд, інформаційно-мережева компетентність – це комплексний феномен, структуру якого утворюють знання, вміння, навички, необхідні для ефективного, безпечного використання інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденній діяльності особистості, для якісного покращення свого життя.

Американська бібліотечна асоціація (ALA) сформувала перелік найважливіших навичок, умінь, необхідних в еру цифрових технологій для бібліотечних та інформаційних фахівців, а також розробила вимоги до бібліотекарів, які обслуговують дітей, підлітків та молодь. На підставі цих документів можна виокремити такі інформаційно-мережеві знання, вміння, навички, особистісні характеристики, які необхідні для:

- створення віртуальних колекцій;
- використання сучасних медіа для запрошення підлітків, молоді до бібліотеки;
- формального та неформального навчання юних користувачів правильно знаходити, оцінювати і ефективно використовувати інформацію, а також для мотивації розвитку цих навичок;
- долучення до розробки і реалізації технологій, електронних ресурсів, покликаних забезпечувати доступ молоді до знань та інформації;
- формування комплексного бачення поточних технологічних досягнень та їх використання задля покращення доступу молоді до знань та інформації [21].

З огляду на поширення соціальних мереж, їх популярність серед юнацтва та молоді, бібліотекарям сьогодні потрібні знання Веб 2.0. Саме вони полегшать роботу з інтерактивним веб-сайтом, де молоді користувачі могли б отримувати інформацію про бібліотечні послуги та фонди [19].

У структурі інформаційно-мережевої компетентності, як і в цифровій компетентності, важливо виокремлювати мотиваційні чинники (місце Інтернету в структурі діяльності і потреб, відповідальність і цінності, мотивація до розвитку і вдосконалення користувацьких навичок), а також емоційні компоненти (хвилювання, пов'язані з діяльністю в Інтернеті, емоційне ставлення до нього) та

відповідальність [15, с. 15]. Це ті компетентності, котрі визначають ефективність практичного застосування решти складових. Застосування отриманих знань, набутих умінь, навичок не призведе до позитивного результату без належним чином побудованої системи мотивації, підкріпленої сформованим позитивним ставленням до Інтернету, і готовності відповідати за свої дії на території Мережі. Так, бібліотечні сторінки в соціальних мережах, блоги не матимуть своїх активних прихильників, якщо розробник, навіть маючи блискучі технічні уміння, веде їх з примусу, наперед налаштований на невдачу, не розуміє мети їх створення, не спрямовує свої дії на розвиток ресурсів тощо.

Використання інформаційно-комунікаційних ресурсів і технологій сьогодні є обов'язковим для кожного бібліотечного фахівця. Адже саме від рівня його інформаційно-мережевої культури залежить не просто якість бібліотечних ресурсів та сервісів, а й існування мережі спеціалізованих бібліотек для юнацтва.

Інформаційно-мережева компетентність юнацтва

Основна категорія читачів Мережі для юнацтва – представники так званого покоління Y (ті, хто народився у період 1985–2000 рр.) та покоління Google (ті, хто народився після 1993 р.). Оскільки їх зростання, особистісне формування, соціалізація відбувалися в цифровому середовищі, вони легко опановують технічні навички роботи з новими технологіями. Однак, вони не мають критичних, аналітичних навичок роботи з інформацією [18]. Саме тому їм досить складно відібрати в потужному інформаційному потоці потрібне. Молодь демонструє нетерпіння під час інформаційного пошуку, навігації і не сприймає будь-якої затримки в процесі задоволення її потреб, а також виявляє неухильність під час відбору матеріалів, переглядаючи зазвичай лише першу сторінку видачі інформаційно-пошукової системи. Британські фахівці ще 2008 р., спираючись на результати дослідження некомерційної організації Online Computer Library Center, закликали вищі та бібліотеки долучитися до вирішення цих проблем, щоби представити користувачам достойні ресурси і сприяти формуванню їх інформаційно-мережевої та медійної компетентності.

Результати всеукраїнського дослідження, проведеного 2009 р. Державною бібліотекою України для юнацтва за підтримки обласних бібліотек для юнацтва та молоді, свідчать, що вітчизняні

бібліотекарі не стоять осторонь проблем формування у користувачів інформаційно-мережевої культури. На питання «Чи популяризуєте Ви культуру спілкування в Інтернеті?» 73 % опитаних бібліотекарів дали стверджувальну відповідь. Цей факт підтверджують і ті, кого бібліотечні фахівці обслуговують (вибірка юнацтва та молоді, користувачів послугами Волинської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської обласної бібліотек для юнацтва, Чернівецької ОУНБ, Закарпатської ОБДЮ, бібліотек м. Києва, ДБУ для юнацтва, становить 1715 опитаних осіб). 34,4 % респондентів зазначили, що бібліотечні фахівці консультували їх з питань мережевої етики та безпеки, 28,9 % – надавалася інформація щодо ефективного використання електронної пошти, 16,1 % респондентів отримували консультації з питань анонімності і приватності в Інтернеті [6]. Однак, як засвідчує практика, цього недостатньо. За такої ситуації формуються лише певні мережеві уміння і їх недостатньо, щоб досягти успіху. Тож проблема формування інформаційно-мережевої компетентності юнацтва потребує комплексного підходу.

Інформаційно-мережева компетентність юнацтва – це комплекс знань (базових з інформатики та обчислювальної техніки, з основ роботи в Інтернеті, мережевої етики та безпеки), навичок (критичного мислення, готовності приймати рішення, ефективної комунікації, мережевої та медіаграмотності), умінь (аналізувати, оцінювати мережеву інформацію, цитувати та створювати власні ресурси тощо), котрі дають змогу юнацтву ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології у повсякденній діяльності та мотивувати підвищення своєї інформаційно-мережевої культури протягом усього життя (рис. 2).

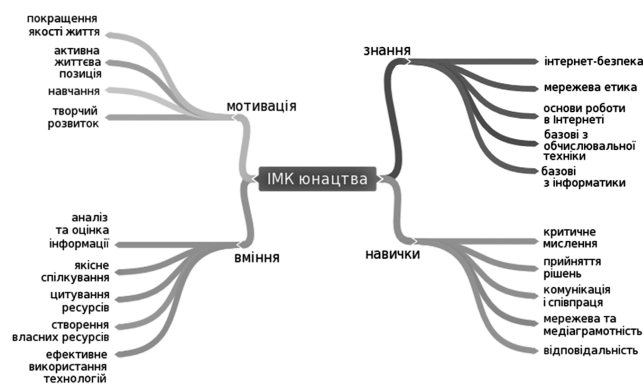

Рис. 2. Інформаційно-мережева компетентність юнацтва

Формування інформаційно-мережевої культури бібліотечними засобами

Якість онлайн-бібліотечно-інформаційного обслуговування залежить не лише від інформаційної культури бібліотечних фахівців та якості послуг і сервісів, а й від рівня інформаційно-мережевої культури користувача. За таких умов бібліотека може і має задіяти ті факультативи, значущість яких буде зростати саме у цифровому середовищі [10], адже формування інформаційно-мережевої культури – одна з важливих функцій бібліотек, що обслуговують юнацтво та молодь в Україні.

Для формування інформаційно-мережевої культури юнацтва бібліотекарі можуть вдаватися не тільки до традиційних, а й інноваційних форм бібліотечно-інформаційного обслуговування, котрі передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій (рис. 3).

З огляду на активне використання юнацтвом та молоддю Інтернету, ефективним засобом поширення мережевих знань, навичок, умінь можуть бути соціальні ресурси та сервіси Мережі. Бібліотечні фахівці мають підтримувати контент сторінок та тематичні обговорення в групах популярних серед юнацтва соціальних мереж, вести на офіційному веб-сайті рубрику, присвячену формуванню інформаційно-мережевої компетентності. Можна, наприклад, створити тематичний канал навчального відео, розмістити онлайн-презентації на сервісі SlideShare, спробувати провести вебінар тощо.

Під час організації та наповнення веб-ресурсів бібліотеки варто слідкувати за тим, щоб вони були організовані з урахуванням норм мережевої етики. Це стосується інформаційного наповнення ресурсу, забезпечення зручності навігації, дизайну сайту.

Рис. 3. Бібліотечні засоби формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі

Серед традиційних форм та методів бібліотечно-інформаційного обслуговування, котрі сприяють формуванню інформаційно-мережевої компетентності юнацтва, варто виокремити такі:

- індивідуальні: бесіда-консультація (під час запису до Інтернет-центру, під час роботи з веб-контентом); бесіда-рекомендація (популяризація якісних інтернет-ресурсів для творчості, навчання, організації дозвілля);
- масові: уроки, лекції, мозкові штурми, тренінги, диспути, конференції тощо;
- друковані: бібліотечно-інформаційні посібники, малі форми бібліотечної продукції;
- візуальні: постери, флаєри, листівки, інформаційні полиці, викладки, інсталяції з активним використанням простору бібліотеки тощо.

Щодо того, які ж форми та методи бібліотечно-інформаційного обслуговування найбільше сприяють формуванню інформаційно-мережевої культури, то тут думки бібліотекарів і юнацтва (користувачів) розходяться. Згідно з уже згадуваним всеукраїнським соціологічним дослідженням, працівники обласних бібліотек для юнацтва ефективними формами бібліотечної роботи, що сприяють формуванню інформаційно-мережевої компетентності юнацтва вважають бесіди (59,8 % опитаних) та консультації (56,2 %). На ефективність уроків вказали 25,4 % опитаних, а от дієвість візуальних засобів поширення знань відмітили лише 17,2 % бібліотечних фахівців. Юнацтво і молодь, які брали участь у дослідженні, свій рівень інформаційно-мереже-

вої культури бажають підвищувати за допомогою різних мобільних бібліотечно-інформаційних матеріалів, які можна взяти з собою для подальшого самостійного опрацювання. Такої думки дотримується 52,1 % респондентів [6, с. 43]. Можна припустити, що саме таке джерело інформації юні користувачі та молодь обирають у зв'язку зі щільністю свого часу. Традиційні лекції готові послухати 26,1 % респондентів, інтерактивним формам навчання (тренінгам) надають перевагу 20,7 % опитаних [6, с. 43, 44].

Якісною формою навчання, ефективність якої відмічають фахівці освітніх закладів, є інтерактивне навчання, адже воно дає змогу у найкоротші терміни набути необхідних знань і навичок. Не потрібно доводити, що саме активні форми навчання сприяють напруженій розумовій роботі суб'єкта навчання, вони стимулюють його самостійність, активність, розвивають творче мислення. Дослідження російських психологів підтверджують, що старший школяр може, читаючи очима, запам'ятати 10 % інформації, слухаючи – 26 %, а обговорюючи – 70 %, навчаючи інших – 95 % [9].

Різновидом інтерактивного навчання є тренінги. Саме цю форму поширення знань, набуття навичок і формування умінь адаптували і активно використовують для поширення мережевої етики (нетикету) та безпеки як підґрунтя для формування інформаційно-мережевої культури фахівці Державної бібліотеки України для юнацтва. Під час тренінгів користувачі бібліотеки мають змогу опрацювати 6 логічно пов'язаних тем: «Знайомтеся, нетикет: поняття нетикету, основні категорії та положення, порушення нетикету», «Е-мейл етикет», «Нетикет 2.0», «Цитування електронних ресурсів», «Безпека в Інтернеті», «Мобільний етикет».

Завдання цього навчального курсу:

- розглянути поняття етики у контексті Інтернету, акцентувати увагу користувачів на перевагах електронного спілкування з дотриманням норм безпеки та етики;
- познайомити юнацтво, молодь з основними категоріями та положеннями нетикету;
- навчити юних користувачів розрізняти порушення нетикету;
- сформувати практичні навички безпечного використання ресурсів Інтернету;
- опанувати знаннями та вміннями правильного цитування електронних ресурсів;

- залучити юнацтво, молодь до активного використання та наповнення веб-ресурсу з нетикету;
- підготувати юнацтво та молодь до використання отриманих знань під час електронної комунікації для задоволення навчальних, професійних, інших потреб.

Пропонуємо тематичний план таких занять:

№ п/п	Тема	Кількість годин			
		всього	тренінг	лекція	самот. робота
1.	Знайомтеся, нетикет. Поняття нетикету. Основні категорії та положення нетикету. Порушення нетикету	6	2		4
2.	Е-мейл етикет	3		1	22
3.	Нетикет 2.0	6	2		44
4.	Цитування електронних ресурсів	3		1	2
5.	Безпека в Інтернеті	6	2		4
6.	Мобільний етикет	6	2		4
	Разом	30	8	2	20

Висновки

Отже, проблема формування інформаційно-мережевої культури особистості, особливо в пору її ставлення, малодосліджена і потребує подальшої розроблення як на теоретичному, так і методичному рівнях.

Враховуючи достатній рівень технічних знань та навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій користувачами юнацького віку, важливими в процесі формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі є морально-етичні, психологічні, правові, гуманітарні аспекти взаємодії з цими технологіями.

Використання інформаційно-комунікаційних ресурсів і технологій сьогодні є обов'язковим для кожного бібліотечного фахівця, адже від рівня його інформаційно-мережевої культури залежить не просто якість бібліотечних ресурсів та сервісів, а й саме існування мережі спеціалізованих бібліотек для юнацтва.

Навички, що становлять основу інформаційно-мережевої компетенції, досить гнучкі. Це зумовлено постійними змінами, характерними для сучасного інформаційного середовища. Тож підтримувати високий рівень цієї важливої компетенції, необхідний для якісного надання бібліотечних послуг для юнацтва та молоді, бібліотекарям потрібно протягом усього життя.

Оскільки на якість бібліотечно-інформаційного обслуговування справляє вплив рівень інформаційно-мережевої культури користувача, формування інформаційно-мережевої культури в молодіжному середовищі стає пріоритетним завданням мережі бібліотек для юнацтва.

Для поширення мережевих знань, навичок, умінь бібліотечні фахівці поруч з традиційними формами бібліотечно-інформаційного обслуговування мають використовувати інновації, що передбачають широке використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Питання критеріїв ефективності бібліотечних засобів, спрямованих на формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому та молодіжному середовищі, потребує подальших поглиблених досліджень.

Список використаних джерел

1. Антонченко М. О. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури [Електронний ресурс] / М. О. Антонченко. – Режим доступу : http://www.ii.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/2/25.pdf. – Перевірено : 05. 12. 2013.
2. Бердник Е. А. Сетевая культура как объект социологического анализа / Е. А. Бердник // SOCIOПРОСТІР : Междисциплинарный сборник научных работ по социологии и социальной работе. – 2011. – № 1(2). – С. 51–55.
3. Винарик Л. С. Информационная культура в современном обществе [Электронный ресурс] / Л. С. Винарик, Н. Ф. Васильева. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Mre/2009_2/1.2.3.pdf. – Проверено : 04. 12. 2013.
4. Городенко Л. Філософсько-культурні особливості мережевої комунікації / Л. Городенко // Журналістика : наук. зб. / за ред. Н. Сидоренко. – К., 2012. – Вип. 11 (36). – С. 37–44.
5. Коломієць А. М. Розвиток інформаційно-мережевої культури вчителя початкових класів [Електронний ресурс] / А. М. Коломієць. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1353>. – Перевірено : 04.12.2013.
6. Культура віртуального спілкування : метод.-бібліогр. матеріали / [уклад. : Є. Кулик, О. Барто ; ред. : В. Кучерява, М. Стельмах, С. Чачко ; консультант Т. Якушко] ; ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». – К., 2010. – 65 с.
7. Медведева Е. А. Основы информационной культуры : программа курса для вузов / Е. А. Медведева // СОЦИС. – 1994. – № 11. – С. 59 – 65.
8. Пласичук В. П. О взаимосвязи информационно-культурной и инновационной политики региона / В. П. Пласичук // Инновации. – 2000. – № 9–10. – С. 85 – 90.
9. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
10. Степанов В. К. Библиотека в системе цифровых коммуникаций: стратегия выживания [Электронный ресурс] / В. К. Степанов. – Режим доступа : <http://www.gosbook.ru/sites/default/files/documents/2012/07/04/144.pdf>. – 2012. – Перевірено : 05.12.2013.
11. Турчин В. А. Информационно-сетевая культура в профессионализации современных библиотечных специалистов : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 05.25.03 / В. А. Турчин; Краснодарский гос. ун-т культуры и искусств. – Краснодар, 2002. – 17 с.
12. Українська молодь не уявляє життя без Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/news/35577>. – Перевірено : 04.12.2013.
13. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности [Электронный ресурс] / А. В. Федоров. – Режим доступа : http://www.evartist.narod.ru/text23/0013.htm#z_13. – Проверено : 04. 12. 2013.
14. Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях : учеб.-метод. пособие / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, И. Л. Скипор, Г. А. Стародубова. – М., 2002. – 337 с.
15. Цифровая компетентность подростков и родителей. Результаты всероссийского исследования / Г. У. Солдатова, Т. А. Нестик, Е. И. Рассказова, Е. Ю. Зотова. – М. : Фонд Развития Интернет, 2013. – 144 с.
16. Цымбал Е. А. Специфика информационной и сетевой культуры в информационном обществе (коммуникативный аспект) [Электронный ресурс] / Е. А. Цымбал. – Режим доступа : www.t21.rgups.ru/archive/doc2010/10/21.doc?. – Проверено : 04. 12. 2013.
17. Conceptual Relationship of Information Literacy and Media Literacy in Knowledge Societies : Series of Research Papers / A. Lee, J. Lau, T. Carbo, N. Gendina ; UNESCO. – Paris, 2013. – 129 p.
18. «Google Generation» is a myth says research [Electronic resource] // Jisc. – 2008. – 16 January. – URL : <http://www.jisc.ac.uk/news/google-generation-is-a-myth-says-new-research-16-jan-2008>.
19. Hamada D. Required skills for children and youth librarians in the digital age [Electronic resource] / D. Hamada, S. Stavridi. – 2013. – [may 30]. – URL : <http://library.ifla.org/70/1/105-hamada-en.pdf>.
20. Mossberger K. Digital Citizenship : The Internet, Society, and Participation / K. Mossberger, C. J. Tolbert, R. C. McNeal. – Cambridge : MIT Press, 2008. – 221 p.
21. YALSA's Competencies for Librarians Serving Youth: Young Adults Deserve the Best. – 2010. – [January]. – [Electronic resource]. – URL : http://www.ala.org/yalsa/sites/ala.org.yalsa/files/content/guidelines/yadeservethebest_201.pdf.